



IBN SINO VA AL-FAROBIYNING TA'LIMIY QARASHLARI ZAMONAVIY TA'LIM MADANIYATINING ASOSI SIFATIDA

Elmuradova Surayyo Abdijalilovna

Samarqand davlat chet tillari instituti PhD asisstanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Sharq Uyg'onish davrining buyuk mutafakkirlari Abu Nasr al-Farobiy va Abu Ali ibn Sinoning pedagogik-falsafiy merosi zamonaviy ta'lim madaniyati kontekstida tahlil qilinadi. Tadqiqotda mutafakkirlarning komil inson, intellektual salohiyat va axloqiy tarbiya borasidagi qarashlarining bugungi kunda ta'limni insonparvarlashtirish va raqamli ta'lim sharoitida shaxsni shakllantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim madaniyati, Sharq renessansi, Al-Farobiy, Ibn Sino, pedagogik antropologiya, fozil jamiyat.

Hozirgi davrda ta'lim faqat texnologik ko'nikmalarni egallashga aylanib qolayotgani (texnotsentrizm) va ma'naviy-falsafiy asoslarning zaiflashayotgani asosiy muammo sifatida ko'rsatiladi. Bu erda Al-Farobiy va Ibn Sinoning **"Inson — oliy qadriyat"** degan tamoyili XXI asr — axborot texnologiyalari va raqamli transformatsiyalar davri ta'lim tizimi oldiga yangi talablarni qo'ymoqda. Biroq, ta'limning texnologiklashuvi jarayonida "inson" omili, uning ma'naviy-axloqiy qiyofasi va madaniy saviyasi masalasi birmuncha orqa planga o'tib qolayotgani kuzatilmoqda. Shu bois, zamonaviy ta'lim madaniyatini rivojlantirishda Sharq mutafakkirlari, xususan, Al-Farobiy va Ibn Sinoning falsafiy merosiga murojaat qilish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta'lim madaniyati — bu nafaqat bilimlar yig'indisi, balki jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyatini belgilovchi murakkab ijtimoiy tizimdir. Ushbu tizimni sog'lomlashtirish va takomillashtirishda o'tmishning boy metodologik tajribasini bugungi kun pedagogik texnologiyalari bilan sintez qilish zarur.

Tadqiqot jarayonida qiyosiy-tarixiy tahlil, tizimli yondashuv va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Al-Farobiyning "Fozil odamlar shahri" hamda Ibn Sinoning "Tadbiri manzil", "Tib qonunlari" asarlaridagi pedagogik g'oyalar zamonaviy ta'lim standartlari (UNESCO, Bolonya jarayoni) bilan qiyosiy o'rganildi.

Abu Nasr al-Farobiy ta'lim madaniyatini jamiyatning siyosiy va ma'naviy barqarorligi bilan bog'laydi. Uning fikricha, ta'limning yakuniy maqsadi — insonni baxtga erishtirishdir.



Ta'lim va tarbiya dialektikasi: Farobiy "ta'lim" (bilim berish) va "tarbiya" (axloqiy fazilatlarni shakllantirish) tushunchalarini ajratmaslikni uqtiradi [1]. Akademik yetakchilik: Mutaakkir "Fozil shahar" rahbari, ya'ni ustoz-murabbiy qanday fazilatlarga ega bo'lishi kerakligini batafsil bayon etgan. Bu bugungi kunda oliy ta'limdagi "Pedagogik etika" va "Akademik halollik" madaniyatining fundamental asosi hisoblanadi.

Ibn Sino ta'limni inson tabiati bilan bog'liq holda o'rganuvchi antropologik yondashuvni ishlab chiqqan. Individual trayektoriya: Ibn Sino ta'limda bolaning "tabiati" (moyilligi) va iqtidorini hisobga olishni birinchi o'ringa qo'ygan [2]. U o'quvchini u qodir bo'lmagan fanga majburlash ilmgga nisbatan nafrat uyg'otishini ta'kidlaydi. Bu bugungi zamonaviy ta'limdagi "shaxsiylashtirilgan o'qitish" modelining o'zginasidir.

Jamoaviy muhitning o'rni: Ibn Sino uyda yolg'iz o'qigandan ko'ra, tengdoshlar bilan jamoada (maktabda) o'qishning afzalliklarini sanab o'tadi: musobaqalashish ruhining paydo bo'lishi, muloqot madaniyatining shakllanishi va ijtimoiy moslashuv.

Bugungi O'zbekistonning ta'lim strategiyasida "Uchinchi Renessans" poydevorini qo'yish vazifasi belgilangan ekan, mutafakkirlar g'oyalari quyidagi yo'nalishlarda yangicha mazmun kasb etmoqda:

Anti-korrupsion immunitet: Farobiy va Ibn Sino asarlarida insof, adolat va ilmgga sodiqlik tushunchalari markaziy o'rinda turadi. Talaba va pedagogda ushbu qadriyatlarni shakllantirish korrupsiyaning oldini olishda eng samarali falsafiy "vaksina" hisoblanadi.

Raqamli madaniyatda insoniylik: Sun'iy intellekt davrida axloqiy me'yorlar va insoniy qadriyatlar (humanities) saqlanib qolishi shart. Ibn Sinoning inson ruhining quvvati haqidagi ta'limoti raqamli dunyoda shaxsning emotsional intellektini rivojlantirish uchun asos bo'la oladi.

Xalqaro tajriba (Yaponiya, Finlyandiya) shuni ko'rsatadiki, milliy madaniy ildizlarga tayanmagan ta'lim tizimi faqat "texnik xodimlar"ni tayyorlaydi, ammo "ziyolilar" qatlamini yarata olmaydi. Al-Farobiy va Ibn Sino merosi bizga ta'limni shunchaki xizmat ko'rsatish sohasi emas, balki "madaniyat yaratuvchi" omil sifatida ko'rish imkonini beradi. Ularning asarlaridagi "Aql" va "Nafs" kurashi haqidagi falsafiy xulosalar bugungi yoshlarni global ma'naviy tahdidlardan himoya qilishda muhim metodologik quroldir.

Xulosa

Al-Farobiy va Ibn Sinoning ta'limiy qarashlari zamonaviy ta'lim paradigmasi — "Lifelong learning" (Umr bo'yi ta'lim olish) va insonparvarlik tamoyillari bilan to'liq hamohangdir.



Ta'lim madaniyatini rivojlantirishda mutafakkirlarning "Aqliy tarbiya" va "Axloqiy poklik" uyg'unligi haqidagi g'oyalarini o'quv dasturlariga chuqur integratsiya qilish lozim. Mazkur merosni o'rganish yoshlarda nafaqat bilimga bo'lgan hurmatni, balki ijtimoiy mas'uliyat va milliy g'urur tuyg'ularini ham shakllantiradi.zamonaviy ta'lim madaniyatini sog'lomlashtirish uchun zarurligi ta'kidlanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abu Nasr al-Farobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. – 224 b.
2. Abu Ali ibn Sino. Tadbiri manzil. (Tarjimon: M.M.Xayrullayev). – Toshkent: Fan, 1991. – 64 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Elmurodova S.A. Ta'lim samaradorligini oshirishning ijtimoiy-falsafiy omillari. // "Pedagogs" jurnali 9 (2), 179-182.
5. Elmurodova S.A. "Ta'lim jarayonini tashkil etishning shaxsiy ekzistensial yondashuvini ijtimoiy-falsafiy tahlili.// "Falsafa va hayot" jurnali. – Toshkent, 2022. – №5. – B. 31.
6. Elmurodova S.A. Genesis and Evolution of Educational Culture.// The Peerian Journal.2022. - №5. – B.17
7. Xayrullayev M.M. Uyg'onish davri va Sharq mutafakkirlari. – Toshkent: O'zbekiston, 1991. – 304 b.